

Føroyskur dansur, Louis Pasteur ávirkanin og nýggja fólkaskúlalógin!

Umframt at føroyskur dansur og Louis Pasteur báðir hava sínar røtur í Frankaríki, eru teir eisini felags um onnur áhugamál, eitt nú at finna fram til rætta samanhangið um hví nøkur fyrbrigdi taka seg út sum tey gera og um orsök og ávirkan.

Undan Louis Pasteur'sa tíð var vanlig uppfatan millum manna, at um tú legði eitt franskbreyð ella líkandi í ein skýmligan krók og læt tað liggja nóg leingi, so uppkyknaði bæði mýs og onnur óhúmska av sær sjálvum í hesum gamla franskbreyði. Henda niðurstaðan byggi á ein sera einfaldan logikuttan nakra nøktandi eftirkanning. Fólk trúðu, at har var eitt beinleiðis ættarsamband millum mýsina og franskbreyðið, t.v.s. at mýsin var íbúgvandi ella immanent í franskbreyðinum, tey vistu jú ikki betur. Hetta fyrbrigdið er enn at finna á søvnum sum eitt kuriosum.

Ikki fyrr enn tað eydnaðist franska granskararum, Louis Pasteur (1822-95), kemikari og bakteriologur, at finna fram til rætta samanhangið, kundi hann greiða umheiminum frá, at mýsin als ikki var í familju við franskbreyðið, og at hennara hjáveru í gamla franskbreyðinum var tilvildarlig, og at tað sum so als ongi bond vóru millum mýsina og franskbreyðið, sjálvt um tey sóust saman.

Henda gamla hugmyndin lýsir væl ta fatan, sum onkur hevði av tí føroyska dansinum fyrr í tíðini. Tað kom meir enn so fyr, at misnýtsla og annar óleivnaður sást saman við dansinum, og eins og við franskbreyðnum og mýsini, so trúðu fleiri fólk ta, at misnýtsla og óleivnaður uppkyknaði í dansinum. Tíverri fyrri okkum føroyingar, so áttu vit ongan Pasteur, sum kundi útgreina rætta samanhangið fyrri okkum ta, so fyrbrigdið førði tí við sær, at nøkur tóku avstand frá dansinum ella gjørdust erkvísir fyrri dansinum, tí tey mettu hann vera eitt útlekingarstað fyrri óleivnað og misnýtslu.

Tíðin hevur tó síðani víst okkum, at óleivnaður og misnýtsla als ikki er í familju við dansin, líka so lítið sum franskbreyðið við mýsina. Dansurin er glaður og mennandi og stimbrar ta positivu sosialu tilvitnina í menniskjanum, meðan óleivnaður og misnýtsla niðurbróta. Óleivnaður og misnýtsla hava ongantíð verið partur av føroyska dansinum, men fyrr í tíðini var ikki so nógv at velja ímillum, og tí kundi óleivnaður og misnýtsla tíðum siggjast at blanda seg upp í føroyska

dansin, men hesi óhepnar fyrbrigdi gjørdust ongantíð fastir partar av dansinum.

sum mentanarkjølfesti og tjóðareykenni og ikki minst hjá tí føroyska ungdominum.

merkingar/broytingar skuldu vera nevndini í hendi fyrst í februar 1996.

Í ráðleggingarnevndini

smæðið og átalvert av formanninum í ráðleggingarnevndini, Petur Jacob Sigvardsen, at hann í uppskot-

ger innihaldið í nýggju fólkaskúlalógini, og tað er mín vón, at okkara lótingslimir sýna okkara tjóðareykenni størri virðing og fylgja álitinum, sum mælir til at føroyskur dansur og kvøðing verður fastur tættur innan fólkaskúlagátt í Føroyum. Um vit føroyingar ynskja at rokna okkum sum eitt fólk við egnum máli og egnar ímentan, so hava vit brúk fyrri einum miðsavandi tjóðareykenni og eisini einum víðkomandi samleikaeykenni fyrri tann einstaka. Føroyski dansurin hevur tænt okkum í 6-700 ár og skal hann framhaldið gera tað, má hann læra á grundstøði í skúlanum, tí annars festir hann ikki røtur í kapping við lættisoppmetanina úr teimum óteljandi loftmiðlunum, sum senda nátt sum dag.

Sambært landskúlastjóranum, Hensari Ellingsgaard, so hava 35 út av 40 skúlum valt at undirvísa í føroyskum dansi og kvøðing, við øðrum orðum so eru 87,5% av skúlanum fyrri at hava føroyskan dans og kvøðing. Tá havt verður í huga, at landið ofta verður stýrt við 17 út av 32 lótingslimum, ella 53%, er eingin undanførla fyrri ikki at innføra føroyskan dans og kvøðing sum kravt undirvísningsevni, alt annað vildi verið ódemokratiskt. Lærarar, sum undirvísa í føroyskum dansi og kvøðing, koma alt meira at verða teir, sum koma at leggja grundstøði í føroysku kvæðamentanini framyvir. Røystuvófráleran er fokin og føroyskur dansur og kvøðing er tí sjálvsagdur tættur í skúlanum framyvir, tí eitt er enn óbroytt, ungur nemur, gamal fremur.

Foreldur, sum ikki ynskja, at teirra børn skulu taka lut í okkara tjóðareykenni, dansi og kvøðing, skulu sjálvandi eins og í kristni sleppa frá at luttaka. Her skal leggjast afturat, at mong børn, sum lítil og onga gleði hava av at sýngja, kunnu gerast av bestu kvøðarum, og har finna teirra mentanarkjølfesti, sum gevur teimum stoltleika og støðuføri restina av lívinum.

Tá ið føroyskur dansur og kvøðing verður fastur tættur í fólkaskúlalógini, verður hópin lættari at umsitja og livandigera okkara kvæðamentan, tí ta ber til at samskipa og at gera tað meira spennandi.

Skúlum væn niga Ólavi kongi, skúlum væn honum lita? Skúlum væn krúpa so í krógv, tá man mangur suta.

Regin Eikhólm

Føroyskur dansur og skúlin

Vit kunnu hóska spyrja um erkvísnið móti tjóðareykenni okkara, hinum føroyska dansinum, er aktuelt í dag, nú talan er um at veita føroyska dansinum somu sømdir, sum móðurmálið fekk fyrri hálfari öld síðan, nevnliga at gerast fastur tættur innan skúlagátt? Í hesum upplýstu tíðum hvar fólk smilast við tankan um, at tað veruliga funnst føroyingar, sum arbeiddu ímóti at okkara móðurmál skuldi inn um skúlagátt í 1937-38. Munnu vit ikki eisini fara at smílast um hálvthundrað ár, tá ið vit fara at minnst afturá fólkaskúlalógina frá 1996, sum á fyrsta sinni tók okkara tjóðareykenni, beran av føroyska móðurmálinum, hin føroyska dansin og kvæðini inn um skúlagátt sum fastan tætt í uppalgingini av okkara ngdómi, meir enn hálva öld eftir at okkara móðurmál fekk fast innivist har. Hetta sum fyrri langari tíð síðan skuldi verið ein sjálfvlygja.

Hevur ongin hugsað um at fáa føroyska dansinum innivist innan skúlan gátt áður? Jú, longu í 1924 nevndi Jóannes Patursson á tingi, at føroyskur dansur átti at verða tikið upp innan skúlan gátt. Árið eftir mælir Jóhan Kallsoy, lærari, til at taka hugskotið hjá Jóannes Patursson í álvara. Her eiga vit at minnst til, at hóast føroyska móðurmálið ikki var góðtikið innan skúlan gátt, so sá hesir mentamenn longu ta, hvønn týdning hin føroyski dansurin hevði og kom at hava

Samleikaeykenni, sum føroyski dansurin gav og gevur føroyingum, ger okkum til heimsborgarar, vit eru einaumboð í allari verðini. Tað er ein víðverkend sannroynd, at tann heimliga mentanin er tað besta móttøðuførið (immunitet) nakað fólk kann hava, tá tað snýr seg um fólksins psykiska lívføri.

Álit um dans og kvøðing

Í 1988 heitti táverandi landsstýrismaður í skúlamálum, Jógván Durhuus, á Hensari Ellingsgaard, landskúlastjóra, um at seta ein nevnd til at skriva »Álit um dans og kvøðing í føroyska skúlaverkinum«. Álitid kom í november 1994 og er eitt valaverk, sum nágreiniliga lýsir, hvussu okkara kvæðamentan kann gerast fastur tættur innan skúlagátt. Nevndin mælir staðiliga til, at føroyskur dansur og kvøðing fær fast innivist í fólkaskúlanum sum kravd lærugrein, tó ikki sum sjálfstøðug lærugrein, men sum partur av øðrum hóskaðum fakum. Í nevndini sótu: Eyðun Andreassen, fólkalívsfrøðingur, form., Eivind Weihe, málfrøðingur, Hensari Ellingsgaard, landskúlastjóri, Ása Magnussen, skrivari, og Heðin M. Klein, lærari.

Nýggja fólkaskúlalógin?

Ráðleggingarnevndin fyrri fólkaskúlan hevur gjørt uppskot til nýggja fólkaskúlalóg fyrri Føroyar. Uppskotið kom út nakað fyrri árslok, og møguligar við-

fyrri fólkaskúlan sita Petur Jacob Sigvardsen, deildarl. form., Arnold Abrahamson, undirvís., Ása Ellingsen, leiðari av serundirvís., Ólaus Jespersen, undirvís., Arni Ludvig, skúlastjóri, Pauli Nielsen, rektari, og Andras L. Samuelsen, yvirlærari.

Eftir at omanfyrir nevnda »álit um dans og kvøðing í føroyska skúlaverkinum« kom út, vóru fólk spent eftir at siggja, hvussu tað varð tillagað í nýggju lógini. Men tú finnur onki spor av okkara kvæðamentan, ikki eitt einasta orð – hvørki kristið ella heiðið! Har eru tó umframt øll tey vanligu fakini annars nokk av evnum sum teir nevna: sangur, tónleikur, ítróttur, tælvning, handarbeidi, smíð, heima-kunnleiki, filmskunnleiki, drama, ljósmyndalæra v.m.

Annars verður í endamálsorðingini millum annað sagt, at fólkaskúlin skal við støði í heimligari mentan menna kunnleika næminganna um føroyska mentan. Hvussu hongur hetta saman? Jú, smbr. Rógva Thomsen, cand. pæd., so fylgir bróðurparturin (2/3) av uppskotinum stórt sæð tí donsku lógini, og danir hava sum kunnugt ikki naka kvæðamentan við í síni lóg, og teir klára seg væl uttan, hví so ikki vit eisini? Ein annar møguleiki er at ráðleggingarnevndin tilætlað ynskir at forkoma ella gera av við okkara gamla mentanarkjølfesti, føroyska dansin, men tað samsvarar ikki við, at skúlin skal vera ein mentanardepil, sum tey so fínt kalla tað.

Tað er ikki so lítið ó-

inum ikki so mikið sum nevnr ella vísir til »álitid um dans og kvøðing í føroyska skúlaverkinum«. Vanligt er at eitt uppskot, sum verður sent til hoyringar, hevur eitt so breitt grundarlag sum gjørligt og ikki verður sensurerað frammanundan. Álitid gekk sum kunnugt inn fyrri at gera kvæðamentan okkara til fastan tætt í skúlanum, men hetta hava ikki verið bollari súpanina hjá formanninum, tí føroyskur dansur er ikki »longur« formansins »koppur av te«. Spurningurin er nú, um vit føroyingar skulu góðtaka at okkara tjóðareykenni, føroyskur dansur og kvøðing, tilætlað verður skúgvað til viks, áðrenn fólk fáa høvi til at gera viðmerkingar til uppskotið. Sum uppskotið liggur í dag, er tað so lítið føroyskt, at tað eins væl kundi verið fyrri danska fólkaskúlan. Um vit ikki fáa nakað av føroyskari sermentan við í uppskotinum, kunnu vit eins væl taka tann síðsta triðingin av tí donsku lógini við og harvið loysa habilitetsspurningin hjá formanninum.

Piet Hein sigur, at enkel er loven for antipati, hvad man ikke forstår man ikke kan li'. Grát mitt elskada land! Ella er tað kanska eg, sum ikki fylgi við í hesum nýggju »oljudansitiðum«, nú vit skjótt skulu gerast spældukkur hjá amerikanskum oljuborimmonum, er kanska meiri brúk fyrri Hollywood eginleikum sum filmskunnleika, drama og ljósmyndalæra, enn okkara kvæðamentan?

Nú er tað tibetur Føroya Lóting, sum endaliga av-